

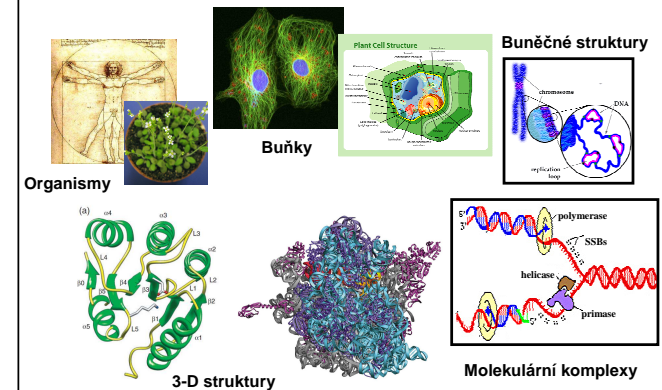
Strukturní biologie

Jaromír MAREK,
Centrum strukturní biologie,
CEITEC MU

Obsah

- Předmět studia
- Centrální dogma
- Techniky strukturní biologie
- Strukturní biologie a primární, sekundární, terciární a kvarterní struktury

Subjekt studia (strukturní) biologie

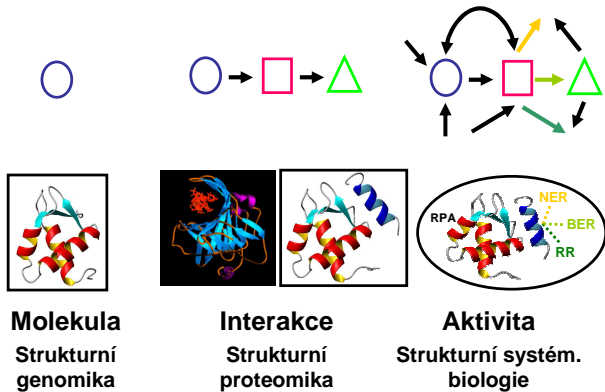

Úrovně studia biologických systémů

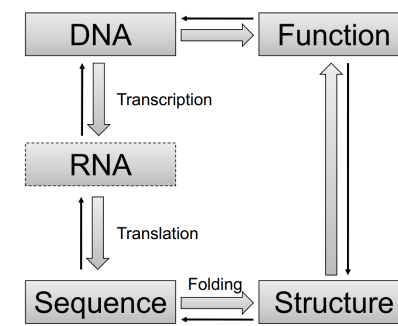
Organismus → Orgán → Tkáň → Buňka →
Molekuly → Atomy

- Buňka se skládá z miliónů molekul
- K normální funkci buněk je nutná „komunikace“ mezi molekulami. Chyby v přenosu informací mohou způsobovat poruchy funkce („nemoce“)
- Pro pochopení principů vnitrobuněčného přenosu informací je zapotřebí znát atomární struktury molekul a cesty, kterými mezi sebou molekuly v buňkách interagují/komunikují

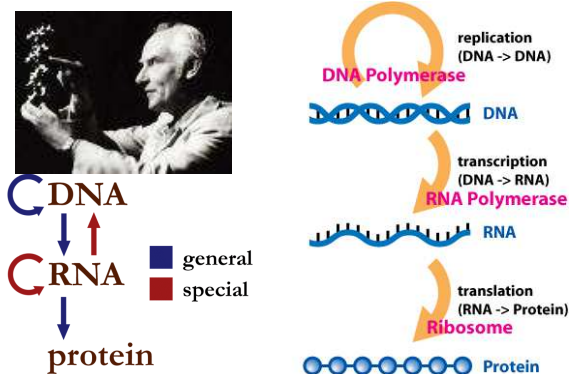
Atomický přístup v biologii

Centrální dogma strukturální biologie

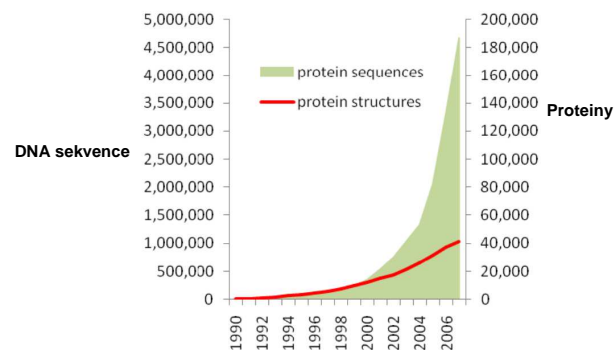
Centrální dogma molekulární biologie

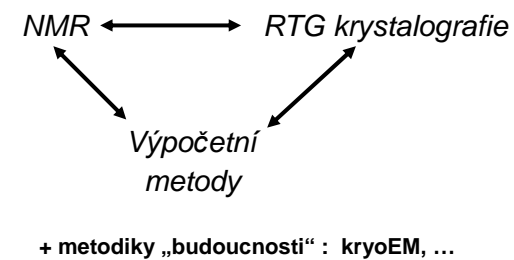
Počet struktur k určení

Počet	Rozpustné/ globulární proteiny	Membránové proteiny
Sekvence	10^7	10^6
Exp. určené struktury	10^5	10^3
Proteinové sklady	10^3	10^2

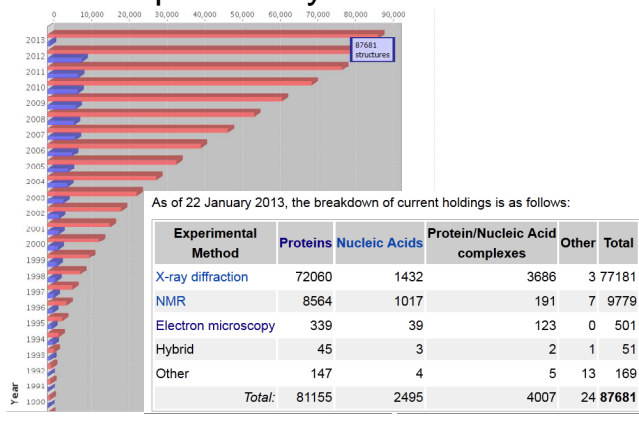
Strukturální biologie v „postgenomické“ éře biologie

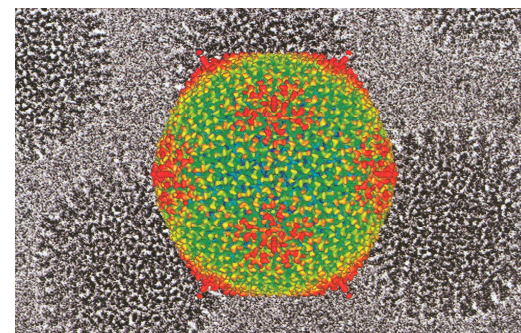
Techniky strukturální biologie na atomárním rozlišení

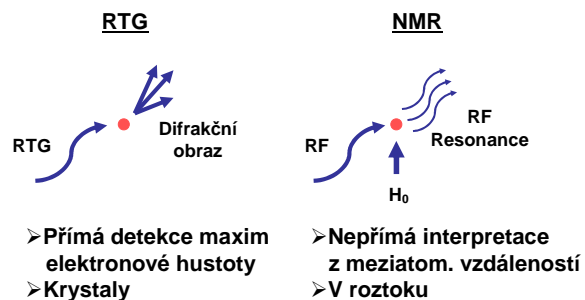
Počet proteinových struktur v PDB

kryoEM: biomakromolekulární ansámby

Rozdílnost přístupů NMR a rentgenové krystalografie

Vliv a interpretace pohybu v RTG krystalografii a NMR

RTG:

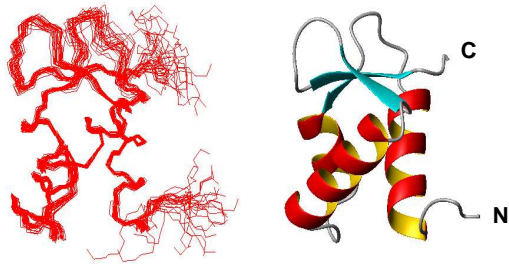
- Difúznost elektronových hustot
- Průměrná struktura + „teplotní“ kmity
- Alternativní/násobné pozice

NMR:

- Ostrost rezonančních signálů
- Ansámbl možných řešení -> průměrná struktura
- Možnost studia přechodů mezi různými konformacemi

Strukturní dynamika

- Biopolymery jsou dynamické, a vesměs se vyskytují ve více než jediné možné prostorové konformaci
- Výsledky ani NMR, ani RTG experimentu nemohou být reprezentovány jedinou „správnou“ konformací

Proč výpočetní strukturní biologie?

- Experiment (RTG+ NMR) ne vždy funguje: velikost, limitace, stabilita/flexibilita, (ne)krystalizovatelnost, ...
- Potenciálně velmi rychlá cesta ke (správné?) struktuře
- „Svatý Grál“ výpočetní strukturní biologie: ab-initio predikce 3-D struktur ze známé primární sekvence

```

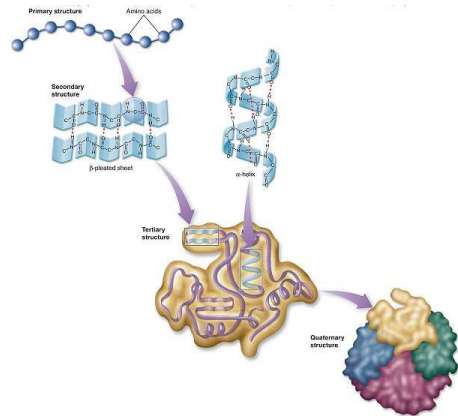
1  QQYTA KIKGR
11 TFRNE KELRD
21 FIEKF KGR
    
```

výpočet

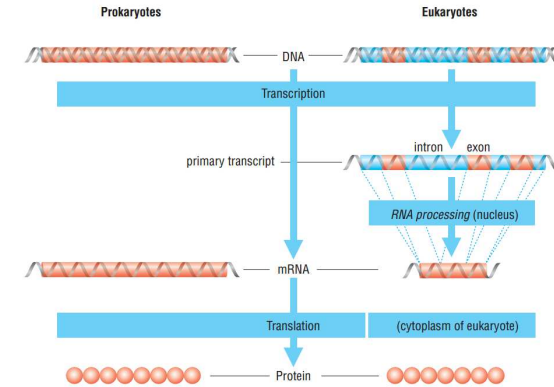

- Interpretace a vizualizace experimentálních výsledků: podobnost/rozdílnost struktur, povrchy/dutiny, mutace ...
- Dynamika, atomární mechanismus interakcí, QSAR, ...

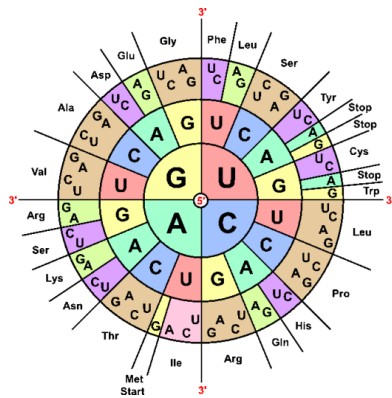
Od sekvence ke 3-D struktuře

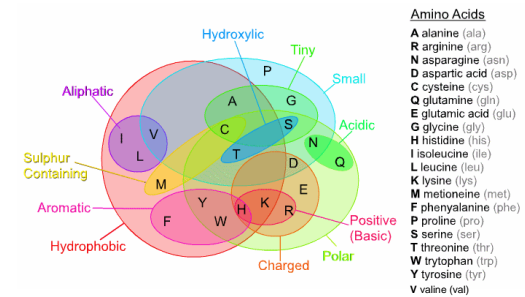
Replikace DNA do primární struktury

20 geneticky kódovaných aminokyselin

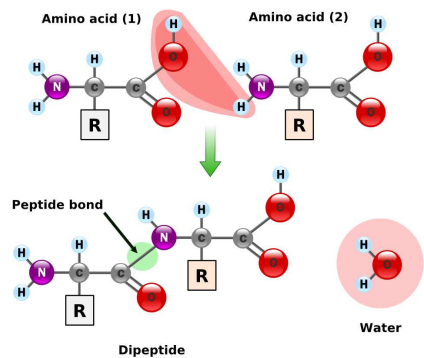

Vlastnosti aminokyselin

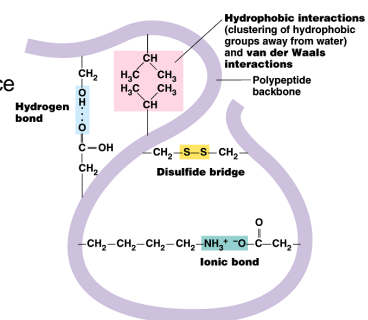
- Amino Acids**
- A alanine (ala)
  - R arginine (arg)
  - N asparagine (asn)
  - D aspartic acid (asp)
  - C cysteine (cys)
  - Q glutamine (gln)
  - E glutamic acid (glu)
  - G glycine (gly)
  - H histidine (his)
  - I isoleucine (ile)
  - L leucine (leu)
  - K lysine (lys)
  - M methionine (met)
  - F phenylalanine (phe)
  - P proline (pro)
  - S serine (ser)
  - T threonine (thr)
  - W tryptophan (trp)
  - Y tyrosine (tyr)
  - V valine (val)

Polypeptidy

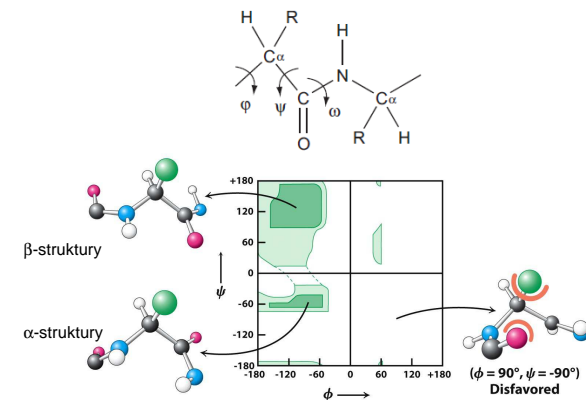

Chemické interakce stabilizující proteiny

- kovalentní vazby C_{α} -C
- vodíkové můstky
- elektrostatické interakce
- S-S můstky
- Hydrofobicita,
- vdW interakce

Limitovaná konformační volnost proteinů

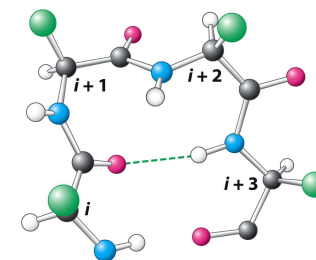
Sekundární struktury proteinů

Určující interakce

- primární struktura – kovalentní vazby
- sekundární struktura – vodíkové můstky

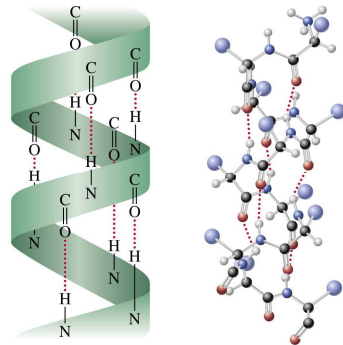
Nejjednodušší:

β -otočka – 4AA + 1H-můstek

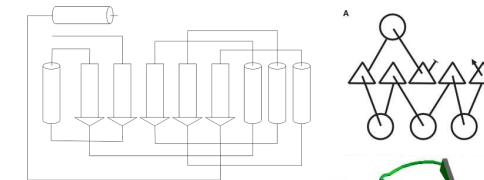

Sekundární struktury proteinů: α -šroubovice

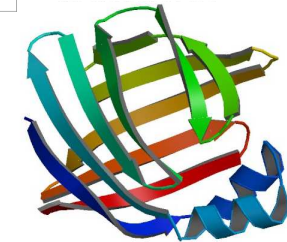
- H-můstky uvnitř AA vlákna (mezi každou čtvrtou AA)
- periodičita : 3.6 AA
- posun mezi AA : 1.5 Å
- délka „závitu“ : 5.4 Å
- průměrná délka: 3 otočky

Struktura a topologie proteinů: (2D) zápis

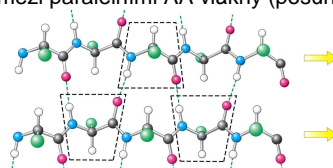

Sekundární struktura: 2D vs 3D

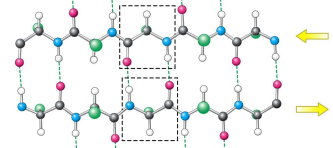

Sekundární struktury proteinů: β -listy

- H-můstky mezi paralelními AA vlákny (posun: 2AA ~ 7Å)

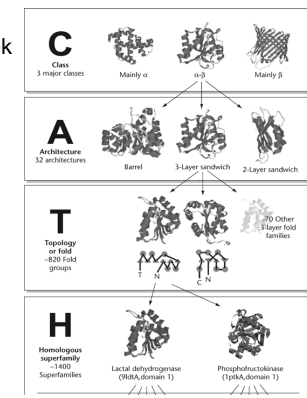

- H-můstky mezi protiběžnými AA vlákny

Sekundární vs. terciární struktura proteinů

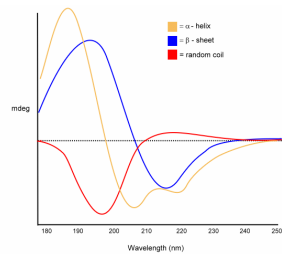
- SS stabilizují protein jako celek
- Rigidita – gen vs. struktura
- CATH klasifikace

Sekundární struktura – přímé určení

- Definice – H-vazby
- Nepřímý indikátor– hodnoty úhlů ϕ a ψ

- (α/β) charakteristika SS:
Cirkulární dichroismus

Terciární struktura proteinů

- Stabilizace struktury – O-H...O můstky, S-S můstky, iont. interakce, kovové atomy/ionty, substráty, ...
- Sklad/folding proteinů
  - teoreticky nevyřešený problém
  - výsledek závislý na modelu
  - velké proteiny: experiment je nezastupitelný

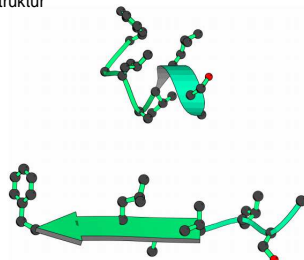

Sekundární struktura - predikce

Metody predikce:

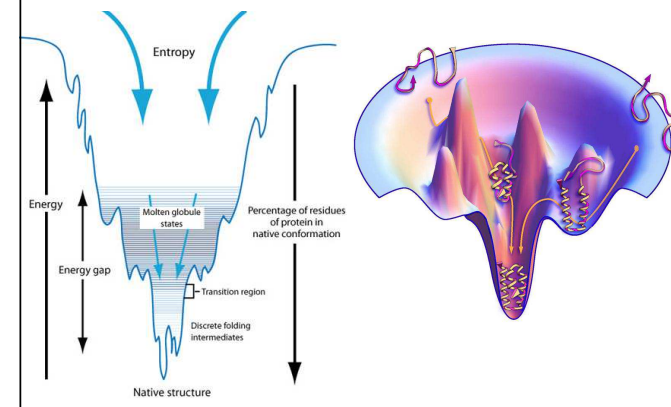
- pravděpodobnostně/statistické techniky
- homologie s experimentálně určenými strukturami

Limitovaná přesnost - konce α/β struktur

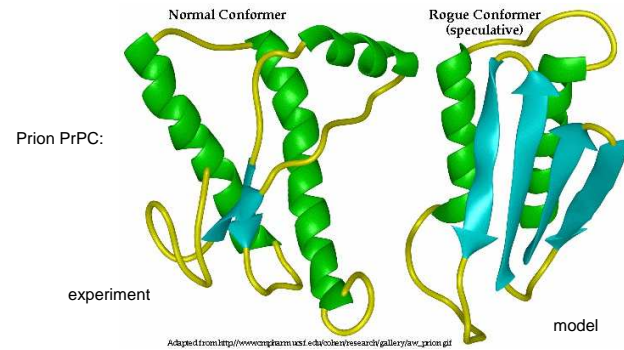
Oktapeptid GSLVALGF:

Skládání proteinů

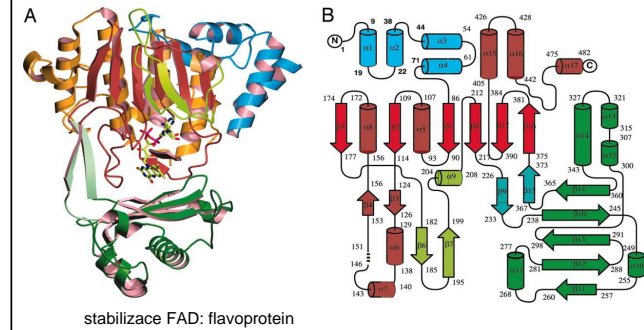

Proteiny – alternativní konformace

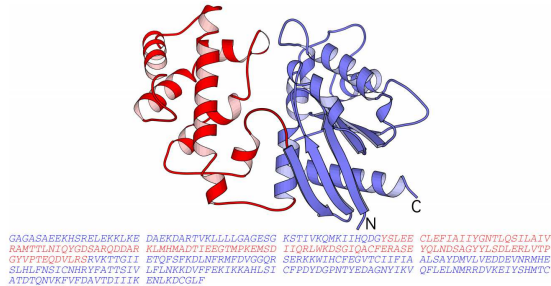

Multidoménová struktura proteinů

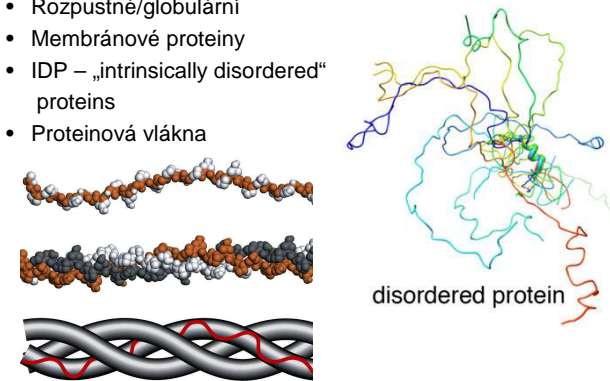
Multidoménová struktura proteinů

- Domény – separátně uspořádané terciární struktury
- Evoluční původ – „gen v genu“, „protein u proteinu“

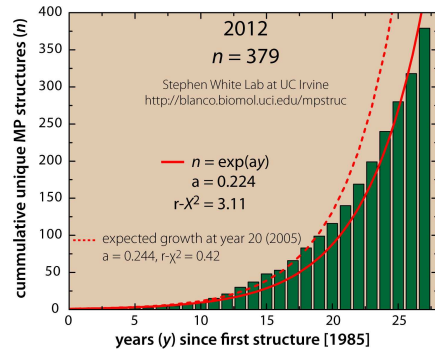

Globulární a neglobulární proteiny

- Rozpustné/globulární
- Membránové proteiny
- IDP – „intrinsically disordered“ proteins
- Proteinová vlákna

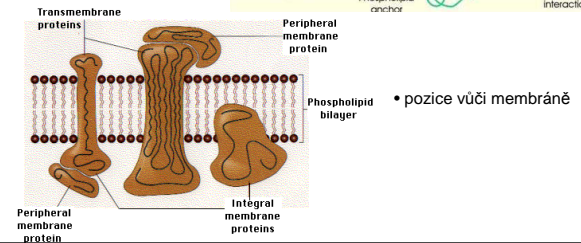
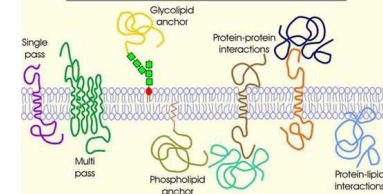

Membránové proteiny

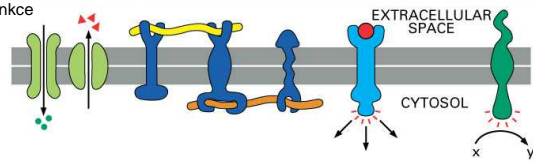
Membránové proteiny – možné klasifikace

- průchod membránou

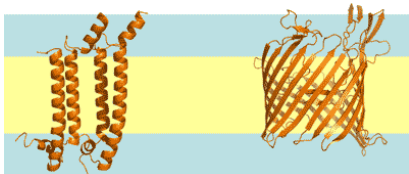

Membránové proteiny – možné klasifikace

- funkce

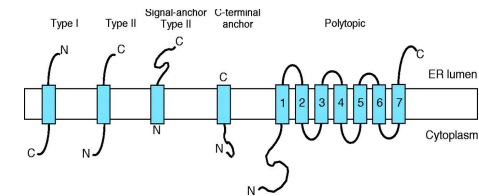

- převažující SS: proteiny α/β

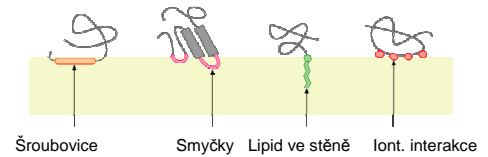

Membránové proteiny – možné klasifikace

- Topologie

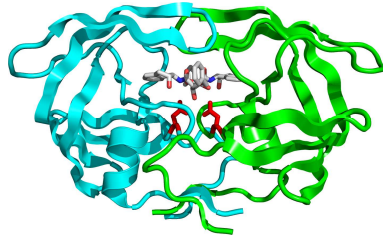
- Interakce

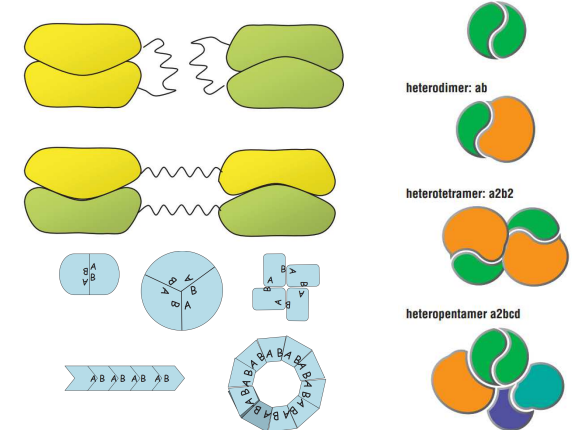
Kvarterní struktura

- 2 a více řetězců/podjednotek
- Stabilizující interakce – shodné se silami stabilizujícími struktury terciární
- Podjednotky – shodné/neshodné – homo/hetero multimery

Homodimer HIV-1 proteasy s inhibítoem

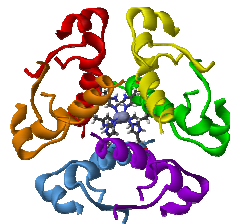
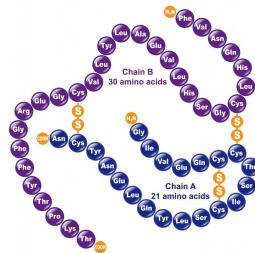

Kvarterní + doménová struktura, multimery

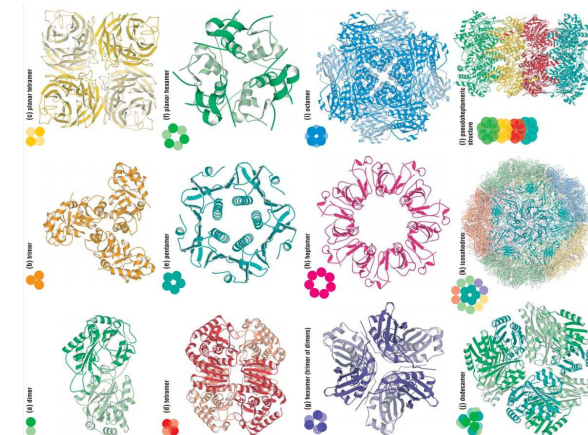
Kvarterní struktura

- Dimer (?) + neshodné jednotky: inzulin

- Stabilizace struktury – 2 Zn ionty
- Metody určování kvarterní struktury – funkční multimery ?

Kvarterní struktura + symetrie

Kvarterní struktury + „kulová“ symetrie

